

El Pujolar

Rajadell

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: El Racó.
Emplaçament Camí de les Casetes a Valldòria, en direcció a Braquets. Aquí cal agafar el trencall de l'esquerra
Alçada: 416

Coordenades:

Latitud: 41.71939
Longitud: 1.69497
UTM Est (X): 391446
UTM Nord (Y): 4619444

Classificació

Número de fitxa 08178 - 42
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Contemporani Modern
Segle XVI-XX
Estat de conservació Dolent
Notes de conservació: Les dependències de treball resten abandonades. Edifici abandonat i en perill d'enrunament. Les parets exteriors es conserven en estat variable, amb algunes esquerdes i escrostonaments. La pallissa també està en mal estat.

Protecció Legal
Observacions protecció: AEA. Catàleg bens protegits 2014 (num. 48)
Accés Fàcil
Ús actual: Sense ús
Titularitat Privada
Titular: Ref. Cad: 08177A00700035
Autoria de la fitxa PEP 1993 (Jordi Piñero)/ OPC 2017-21
Data de registre de la fitxa: dv., 05/02/2021 - 01:00

Descripció

Masia amb diverses dependències a l'entorn d'una lliça i una construcció isolada, que és la pallissa. La casa és de planta rectangular, amb coberta a doble vessant amb el carener paral·lel a la façana (un aiguavés és més ample que l'altre). Presenta planta baixa més dos pisos. A l'edifici es constaten diverses fases constructives (fetes amb pedra, tàpia o maó). Sembla que la part més antiga és a ponent, on s'observen parets de pedra i de tàpia, amb petites finestres emmarcades amb carreus. Més recentment s'hi ha afegit un segon pis (amb parets de totxo). La façana principal, a SE, presenta un gran portal centrat amb arc de mig puny i dovelles de pedra. A la dreta la façana té un cos afegit adossat amb coberta a doble vessant. Al primer pis, sobre el portal, hi ha un gran finestral. S'alternen les finestres amb ampits i emmarcaments de pedra i bé amb brancals de rajoles a la resta de façanes. A la part posterior de la casa es va construir un nou cos allargat adossat a tota la façana. Les dependències annexes corresponen a corrals i zones de coberts distribuïts a l'entorn de la casa i del barri o lliça. Destaca el mur exterior amb una portalada que hi dona accés, encarada al SE. Té forma ondulada i presenta un porxo volat amb teules. Al sector de tramuntana hi ha dues tines cilíndriques. Es constata la forma absidal de l'edifici, exteriorment, a l'extrem N.. La pallissa, ubicada en front de la casa i a l'altre banda del camí, és una construcció simple i funcional, d'una gran bellesa en les proporcions. És de planta rectangular (amb un envà que separa les dues cambres interiors, una més gran que l'altre), presenta una coberta a doble vessant amb el carener perpendicular a la façana i conserva l'embigat original de fusta i les taules. L'estructura actual és perfectament regular i simètrica, tot i que s'hi observen diferents fases constructives. L'entrada principal, al SE, consisteix en una arcada de mig punt que ocupa pràcticament la totalitat de la façana. La paret NE, a l'extrem NE, presenta una petita porta d'accés. Les parets són de maçoneria a la base i de tàpia a la part superior. Hi ha una petita bassa davant la lliça, al costat del camí.

Observacions:

Figura al Catàleg de Masies i Cases Rurals 2014 (num. 65, El Pujolar). En el catàleg de bens protegits 2014 està fitxada com a Àrea d'Expectativa Arqueològica (num. 48, Cal Pujolar). Citada al PEP 1993 com Cal Pujolar i a Molins (2020:185) com Mas Pujolar.

La casa es pot datar a partir del segle XVIII, tot i que té clarament un origen anterior, medieval.

Es situa al marge d'una petita terrassa amb conreus sobre el torrent de Valldòria.

La casa presenta diverses dates gravades en portes i finestres:

- Dovella central del portal de la façana SE: 1772, amb una creu gravada a sota
- Carreu del portal de la lliça (en posició girada que suggereix que ha estat reaprofitat), al costat dret: 1790. Segurament era la dovella central del primitiu arc del portal.
- Arcada de la pallissa: 1794
- Llinda en una finestra de la façana oest: 1823, amb una creu sobre un pujol a sobre.

Segons Molins (2020:190), les dues tines adossades a la casa per la part de llevant són circulars i en un dels coberts hi ha un trull d'oli de tracció animal. Un mecanisme connectava l'eix del trull amb la premsa, situada al costat. Al quarto del pastador hi ha un forn de pa sencer, amb la boca inscrita amb la data 1802. Davant de la casa hi ha un viver o petita bassa de forma quadrada feta de carreus i, una mica allunyat, un pou, on hi havia instal·lada una bomba per fer pujar l'aigua a la casa mitjançant una canonada de plom.

Malgrat que hi caldria una neteja, la textura i la tonalitat del conjunt de les parets és modèlic.

Cal destacar la presència d'una alzina destacable isolada, no molt gran, davant de la casa, al costat de la pallissa, a l'altra banda del camí.

Història

Segons les llandes, datades al 1772 i 1790, la construcció actual de la casa seria obra majoritàriament de finals del segle XVIII. Però coneixem els seus antecedents, del segle XVI i àdhuc de finals del segle XIII. El primer nom conegut d'aquest mas és "mas Gabriela", que ja apareix el 1594 al Llibre de Confessions. Llavors hi vivia Joan Cortés amb la seva muller Valentina i la seva filla Isabel. Abans del segle XVI aquest mas no apareix en cap document. No es versemblant que es tracti d'un mas de nova planta, havent tants masos abandonats a la segona meitat del segle XV. Molt probablement es un mas recuperat que s'hi torna a viure canviant-hi el nom. Francesc Rafat ha proposat que podria correspondre al "mas Muntalar", conegut des del 1294. Aquest, després de la guerra civil del segle XV, hauria quedat abandonat i hauria perdut l'antic nom. Aquest document de 1294 és un atestat fet arran d'una violenta incursió en terme de Rajadell a cura d'avalotadors procedents, pel camí ral, de Castellar o d'Aguilar, evitant el Castell. Entre els camps cremats, hi figuren els de Muntalar.

Al mas Muntalar hi vivia Pere de Muntalar, fill d'un Pere mort el 1293. En els propers anys, els hereus es queden al mas i els cabalers marxen a Manresa o a pobles veïns. El 1285 Berenguer, senyor de Rajadell, l'havia venut a Raimon Eimeric de Manresa, junt amb dos altres masos, pel preu de 100 morabatins. Posteriorment, el mas passa a Pere de Grevolosa i cap el 1319 retorna altra vegada als Rajadell. El 1292 P. Eimeric, fill de Raimon, havia cobrat a Pere de Muntalar, pagès seu, 100 sous per raó de quèstia, que era una mena de tribut. Coneixem els capítols matrimonials de Francesca de Muntalar, filla de Guillem, amb Francesc Pahissa, el 1414. Estableix el calendari del casori, però també estipula la prèvia condició del vist-i-plau del senyor feudal de Rajadell i del seu germà (Rafat, 1993: 215-16). L'últim Muntalar citat és Francesc, que el 1453 presenta un memorial al veguer de Manresa queixant-se dels danys que l'infereix el senyor de Rajadell, Joan Berenguer, que li ha incautat el seu mas. Potser fou en aquest moment que quedà buit, en els següents 100 anys. L'any 1637 Pere Junyent vengué el mas Gabriela a Antoni Pujolar, casat amb Margarida. Aquest és l'origen del nom actual.

El treball de Molins (2020:185-190) fa un detallat estudi de les famílies habitants del mas a partir del segle XVII. El primer posseïdor del mas Gabriela que registra es Antoni Joan Junyent, paraire de llana de la ciutat de Barcelona, que ho declara en el capbreu de 1624. L'havia heretat de son pare. La casa constava com a ensorrada. El 1637 Junyent ven el mas Gabriel o Gabriela a Antoni Pujolar, moliner de Rajadell, i originari de Sant Martí de Torruella, que assumeix el cens que figurava en el capbreu esmentat. Gabriel sembla que era el sobrenom dels Junyent i ignorem si el mas tenia un nom anterior. En tot cas, a partir de la venda va canviar de nom i es va convertir en el Pujolar. El 1658 la propietat s'amplia amb un nou establiment de terres properes fet per la senyora del terme. El succeeix l'hereu, Ramon Pujolar, que va contraure molts deutes. El seu hereu fou el seu fill gran, Antoni. El 1713 Antoni Pujolar era un dels jurats del poble, un càrrec que anava rotant entre els propietaris. El següent hereu és Francesc Pujolar Còdol, que es va casar el 1732 amb Maria, una filla del Dalmau i el 1773, amb Maria Rosa Matifoll, una filla del Peric, però amb cap de les dues va tenir descendència. Durant el temps que Francesc Pujolar va estar al davant del mas, va patir dificultats econòmiques, i, per eixugar deutes, es va veure obligat a empenyorar collites, vendre les herbes i llogar parts de la casa i les casetes adossades a la masia. En una de les actes de venda hi consta "mas Pujolar, alias Gabriela" (1769). Francesc Pujolar mor el 1799; havia nomenat hereu del mas el 1790 al seu nebot Francesc d'Assís Pujolar Santasusanna. Aquest va seguir empenyorant els actius de la casa. Per exemple, el 1812, per posar remei a les misèries de la guerra, va vendre part de les collites. La invasió dels francesos havia duplicat el preu del blat i ell i molta altra gent passava greus penúries. També necessitava diners per pagar el dot d'una filla. Malgrat les dificultats econòmiques, en aquesta època es van fer algunes obres de millora a la casa, d'acord amb la llinda datada 1823 en una finestra de la cara nord. Francesc d'Assís Pujolar mor el 1847 i deixa el mas i la casa del carrer Major que havia aixecat l'avi Jaume al seu fill gran i hereu Francesc Pujolar Torra. Els creditors (El Peric, Can Viladés), però, li seguien reclamant els diners que devia. Es casa el 1849 primer, i el 1883, després. El 1868 vivien dues famílies al Pujolar: a la casa principal hi havia els Pujolar i a la caseta la família de Vicenç Matifoll Grau, un fadrí del Peric. Francesc Pujolar Torra va continuar els establiments de parcel·les edificables que havia iniciat el pare, i va cedir cinc trossos a la partida del Trull, que donarien lloc al ravalet dit de la Fabriqueta. Francesc Pujolar Torra va morir el 1902, però el seu fill i hereu Josep ho havia fet abans que ell, el 1899. Quedava com a

hereu el net Francesc Pujolar Lladó de 13 anys i usufructuària la seva mare Esperança Lladó Junyent. L'home que mentrestant va tirar endavant la terra va ser l'oncle Antoni Pujolar Torra. A la família només hi quedaven solters. Llavors la casa va passar a uns parents indirectes, i concretament, a la Pilar Ferré. El 1972 es van vendre la casa del carrer Major i el 1976, any amunt, any avall, el mas. El comprador va ser el metge i terratinent Antoni Trullàs Fontanet. Aquest mor el 2004 i els seus hereus es reparteixen les propietats. Als nebots els va tocar el mas Pujolar, que se'l venen el 2010 a Selga Agrícola SL, la titular actual. En aquests darrers anys la casa es va espatllar molt.

Bibliografia

Rafat i Selga, Francesc (1993). Masos, safrà, occitans i pesta negra. Estudis d'història de la Catalunya Central. Monogràfics, 11. Centre d'Estudis del Bages. Manresa, 1993

RAFAT, Francesc (1981). "El Pujolar". Butlletí de la Festa de Sant Sebastià. Rajadell

RAFAT (1984)

RAFAT (1987)

MOLINS, Ernest (2020). Cases i Masos de Rajadell (I). Ajuntament de Rajadell. Pp 185-190

